

Республикын ойн баярай хүндэлэлдэ

Стахановска вахтада

Республикын 25 жэлэй ойн урда тээхн социалистическэ хүрысөөнэй ябасые харахада, Улан-Удын суно-заабаарилгын заводой түрүү стахановцууд ажалай найн амжалтанууды туйлан, абайан уялгануудыа уришалан дүүргэжэ байна. Тийхэдэ, заводой электро-гагнууршан нүхэр Вирин, формовщик нүхэр Орлов, модомо дархан нүхэр Молчанов гэгтэхд Унгерэн 4 нара соо 9—9 нарын даалгаваринуудыа дүүргэжэ, хүрысөөндэ илжа ябана.

Мүнөө эдэ түрүү стахановцууд республикыга ойн баярта зориулан, июнь нара соо стахановска вахтада жагсажа ажаллаха ба үдэр бүрингөө даалгаварыне 250 процент дүүргэхэдэ гэлэн уялга абаха зуураа, гэднэрэй жэлшөгөөр ажаллаха бұхы коллективтэе хандаба. Бөгөөд нүхэр Карпов, электро-гагнууршан нүхэр Юренко, модомо дархан нүхэр Букин гэгтэхд дээрэ халэгдэбан нүхэдэй урлалаар стахановска вахтада жагсажа зуураа, энэ нара соо 3—3 нарын даалгавары дүүргэхэдэ гэлэн уялгануудыа абаха.

Суно-заабаарилгын заводой түрүү стахановцуудай үүсхэл мүнөө бұхы бригадууд ба цехүүдэ айушан хэлсэгдэжэ, гэднэ шэнэ уялгануудыа абажа ба олоор стахановска вахтада жагсажа өгилдэ.

И. Волков.

Уялгала дүүргэнэгүй

Кабанский аймагтай заганаан ажал эрхилдэг колхозууд республикынгаа 25 жэлэй ойн үдэр хүртэр загана барилгын хахад жэлэй түсөбө 110 процент дүүргэхэдэ гэлэн тон бага уялга абаан байгаа. Тэд, мүнөө тус аймагтай заганаан ажал эрхилдэг колхозууд өншөө уялгала дүүргэнэгүй. Жэлшэхэдэ, Карл Марксын нэрэмжтэ колхоз (түрүүлэгшнэ Морозов) Унгерэн табан нарын гүрэнэй түсөбө оройдоо 7 процент, «Рыбак» колхоз (түрүүлэгшнэ Мардаев) 8 процент дүүргэдэ байна.

Кабанский заганаан ажал эрхилдэг бұхы колхозууд уялгала түсөбөө нима хангалтагүйгөөр дүүргэхтээ хамта, өөхдөнгөө ажалда байһан тон ехэ дутуу хуудануудыа харша хойрог шалтагуудаар эбтүгүхын тула хоолон Унгерэн дие шалдажа бууна. «Мүнөө загана барилгада таарамжагүй сэг. Зуудаа заганаан ажал эрхилдэг болоходо нэгэ доро эхэр барыжа түсөбөө дүүргэхэдэ» гэжэ эндэхи колхозуудай түрүүлэгшнэр Федоров, Морозов ба Мардаев гэгтэхд агаа амар бууна.

Тийхэдэ, тус аймагтай хүтэлбарилгэдэ өлэ хойрог ношго түрүүлэгшнэрэй эгшгүүдтэй хүтэлбарилгэ дадамод байснэ гайхтай.

П. Кудинов.

Манай коллектив ойн урда тээ

Эхэ оройдоо мяханай продукци элбэг эхэр үгэхэ гэлэн лозунг доро манай коллектив республикынгаа 25 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ социалистическэ хүрысөөндэ оролоод, ажалай жэлшөөтэ найн амжалтанууды туйлажа байна. 1948 оной түрүүшн нарын түсэб 113,3 процент, февралын — 171,2 процент, мартын — 176,8 процент, апрелин — 142,4 процент дүүргэхэдэ байгаа наа, май нарада түрүүшннээ темпы айдангүйгөөр хүдэлмэрилжэ, колбаса, консерва болон мяханай бусад продукци үйлдэбэрлэхэ түсэб нилээд горьтойгоор үзүүлэн дүүргэдэ.

Манай комбинатай коллектив Унгерэн 5 нара соо социалистическэ хүрысөө Ургенөөр дэлгэрүүлэнэй ашаар ажаллаһаа бүтээснэ 200 процент хүртэр дэлгэрүүлэе. Цехүүд ба участотууд дэлгэрүүлэн стахановцуудай тоо Унгерэн жэлэй энэ үетэй жэлшөөтэ хоёр дахин олошороо, Манай

най алдартай түрүүшн нүхэд Афанасьева, Черников, Белогорова, Малков, Зыучка гэгтэхд Унгерэн 5 нара соо жэлэй ба жэл хахад ажалай даалгаваринуудыа дүүргэжэ, хүрысөөндэ түрүүлэн ябана.

Ажалай үдэр амжалтанууды туйлаха хэрэгтэ заводой партийца, профсоюзна организацинууд ба инженерно-техническа хүдэлмэриллэхд ударидахы үүргэнүүдэ үнэхөөрөө ээлжэ шадаа. Энэнай ашаар мяха болбосоруулаха хүршэлтэ кадрнууд олоор бэлдэхэдэ, гаргаһан продукциин шалар найжарһан ба үнэ сэнгын хандарһан байха юм.

Манай мяха-консервын комбинатай коллектив табан нарын дүнгэй еһоор 8 нарынгаа түсөбө дүүргэжэ дүтэүүлэе. Тийн, биднэр ойн үдэр хүртэр абаһын уялгала нилээд горьтойгоор үзүүлэн дүүргэхэдэнай лалтай.

М. Сарбаев.

мяха-консервын комбинатай директор.

Байкало-Бударын аймагтай «Майн 1» колхоз үбхэурлалгадаа бэлдэхэ байһн. Түмэршэ дархан К. Орлов гэгтэ нүүшыннээ колхозын заабаарилгы дүүргэжэ байна.

М. Минеевэй фото.

ВНП(б)-гэй түүхэ шудалагшадта туһаламжа

Партийн гурбадахн съезд

1905 оной апрелин 25-да Лондондо РСДРП-гэй III-дахн съезд нээгдэн юм. Тус съезд хадаа энэжнээ урда дэлхэйн нэгдэл хүдэлмэриллэхд партийн шинжлэхүй зорилгонуудыа пролетариатай революцино партица үмэнэ тийжа, оройд буржуазно-демократическэ түрүүшн революциин хүгжэжэ байгаа үедэ Унгерэнэ байа.

Зэбсэгтэ востани хажэ, хаанта засагыг унагааха ба пролетариат болон тариашаддэй революцино демократическэ диктатуры байгуулаха дэлгэрэнгй программа, буржуазно-демократическэ революциин социалистическэ революци болгожо бадаруулан түлөө тэмсэдэй программа съезд дээрэ хараалагдаһан юм.

Съезд болбол стратеги ба тактикийн асуудалнуудаар большевигүүд ба меньшевигүүдэй хоорондо гаралан эбсэггүй арасадаа большевигүүдэй партийн үмэнэ, бұхы хүдэлмэриллэн ангийн үмэнэ тодоройруулан харуулаа һэн.

Буржуазно-демократическэ революци тушаалаа большевигүүдэй хараа шугам амагаа эбэ байһа. Большевигүүдэй та тактикаһа буржуазно-демократическэ революциин илангые ба тариашаддэй социалистическэ революци болон баларала хангажа шадаха юм гэжэ съезд харуулан байгаа. Мүн тус съезд хадаа меньшевигүүд гэгшэ революцино бэшэ, харин либеральна политикэ абуулаа гэжэ харуулан байха юм.

Гурбадахн съезд болочын урда тээхн оройн дотор боложо байгаа политическэ эбсэгтүүд болбол революцино хүдэлмэриллэхд эбсэгжэ байһан тухай гэршэлэ. Энэсн хаа-хаангүгй дэлгэрэн дээрһаа хүдэлмэриллэн ангийг байдал ехэ муудажэ, олонгийн хүдэлмэриллэхд, угыраа ба үлсэхэдэ боложо байба. Политическэ ду-

раа гуталга хүдэлмэриллэн анги дотор бурхсадажа байгаа.

1902—1903 онуудай хүдэлмэриллэхд стачканууд олонхи умарта хаанай сэрэгүүдтэй тулалдһан зэбсэгтэ тулалданууд болоходог һэн.

Тийгэжэ Россия пролетариат арад нийтин революцине толгойлогшнэ болоо байа.

Хаанай сэрэгүүдэй дийлдэлгээр дүүрэн орой-японско лийн орой дотор революцино событинуудай хүгжэлтэ түүргэхэдэ ба революциин эхилхэ сэгтэ дүтэүүлэн байна.

Пролетариатай революцино хүдэлмэриллэхд ээлжэндэ тариашаддэй хүдэлмэриллэхд эбсэгжэ байһа. Буржуазно-демократическэ революци хаанта Россия бұхы ангинуудыа хүдэлмэриллэн татан оруулан байгаа. Юундэ гэхэдэ, анги бұхын революцино өөрнөгөө хандалгы, тэмсэлэйнгэ тактике болон амаар бээ абажа абагалаа тодорхойлох гэжэ оролдохон юм.

Урган байгаа революциин нүдөөн дотор өөрнөгөө эрлэг хатуу аашалгы хаанта сэнгын хүртээр номгоруулаха ба булчингиска дүмбэ түлөөлэлгын эмхи-зургаан болгон зарлахы найдуулаха баатай болоһон байна.

Хамд тийгөөшөө, революцино харгаша агилууд революцине дийлдүүлхы хүсэжэ өөхдөнгөө тактике зохиоходон, харин гансал пролетариат революциин илангы хараалһан өөрнөгөө тактике зохиоһон юм.

Гэгшөө, нэгэдэмэл революцино тактикаа пролетариатай зохиоходон меньшевигүүд али болохоор хаагуулаха, тэрэй амаарлан баланги, революцино эдгүгү абуулаа хэбн дээрһэнь, РСДРП дотор эхилдэлэй асуудалнуудаар Унгерэн

гараһан хахаран таһаралһан бүри хурсадан байгаа.

«Эхилдэлэй асуудалнуудаар партийн олонхидой гаргалан хуушан арасалтанууд дээрэ нэмжэ, меньшевигүүдэй шэлэ арасалданууды-тактическа асуудалнуудаар арасалтануудыа гаргалан тэрэ умар байдал хадаа хахаран таһаралгы улам гүнжэгүрүүлэн байна» (ВНП(б)-гэй түүхэ. Хурянгы курс, хуудан 60).

Большевигүүд ба меньшевигүүд нэгэ партида еһо тэмд байбаша, үнэндэ гэднэр өөхдө өөхдөнгөө тусгаар партийн центруудтэй ба өөхдөнгөө хэлбэлэй органуудтай хоер об-ондоо партинууд байһан юм.

Ихэ байдал саашааа ургалжатын аргатгүй байба. Боллохо байгаа революци хүдэлмэриллэн ангийн нэгэдэмэл революцино абуулагы ба нэгэдэмэл революцино тактике эрлэг байгаа.

Энэ шухала зорилгы шиндэхын тула Ленин-Сталин түрүүтэй большевигүүд болбол партийн III съездэе зарлажа, олонхидой шиндэхэдэ Усөнхидэй мэдэлээ Угтэ-хынь ба тактическа асуудалнуудээр съездин шиндэхэдэнь дүүргэхын тодорни бэлдэхэ гэжэ дуралдһан юм.

Тэд, пролетариатай нэгэдэмэл революцино тактике буржуазагшад болбол меньшевигүүд партийн III съезд зарлахы арасалдан байгаа.

Ленин ба Сталин, большевигүүд тус съезд зарлаха үүсхынь гэрлэ абажа абуулан байна, юундэ гэхэдэ съезд зарлажа, революцино тактика зохиоходо абадал тон ойрын шухала зорилго мүн байгаа.

Тийгэжэ тус съезд зарлагаа һэн.

Энэдагшэ эли газара нягты!

ҮНДЭР БАЯН УРГАСА ХУРЯЖА, АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНДО ХҮРТЭЕ!

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕН

абахын тула юу хэхэ хэрэгтэйб?

Нолхозууд ба совхозуудай тариан-ажалай бригадануудай эвенодууд болон бригадирнуудыа, нолхозуудай түрүүлэгшнэр ба агрономуудыа, совхозуудай отделениеуудай (фермануудай) эрхилэгшнэрыа, агрономууд, механикууд, тракторна бригадануудай бригадирнууд болон трактористнуудыа, совхозуудай директорнууд, ахалагша агрономууд ба ахалагша механикуудыа доро дурсагдаһан хэмжээнэй ургаса абаһанайн түлөө Ажалай Улаан Тугай орденор шагнаха гэлэл:

Шенинсе ба хара тарьяа га бүрин 21 центнерһээ доомо бэшэ; рис га бүрин—65, сахарна свекло га бүрин—370, наран сасэг га бүрин—15, клевер га бүрин—3,5, люцерна га бүрин—3,5, тимофеевска га бүрин—4,3 центнерһээ доомо бэшэ ургаса абаһанайн түлөө.

МТС-үүдэй директорнууд, ахалагша агрономууд ба ахалагша механикуудыа:

Шенинсе ба хара тарьяа га бүрин—17 центнерһээ доомо бэшэ; рис га бүрин—53, сахарна свекло га бүрин—220, наран сасэг га бүрин—12, клевер га бүрин—2,5, люцерна га бүрин—2,8, тимофеевска га бүрин—3 центнерһээ доомо бэшэ ургаса абаһанайн түлөө.

МТС-үүдэй участково агрономууд ба участково механикуудыа, тракторна бригадануудай бригадирнууд ба трактористнуудыа:

Шенинсе ба хара тарьяа га бүрин—19 центнерһээ доомо бэшэ; рис га бүрин—57, сахарна свекло га бүрин—240, наран сасэг га бүрин—14, клевер га бүрин—3, люцерна га бүрин—3,2, тимофеевска га бүрин—3,5 центнерһээ доомо бэшэ ургаса абаһанайн түлөө.

Ажалай Улаан Тугай орденор шагнаха тус Улгэй нэгэдэхи статьягаар тогтоогдһон хэмжээнэй ургаса доро хэлгэгшнэнь бага баш талмай дээрһаа абаад байбалын шагнаха гэлэл:

Нолхозууд ба совхозуудай тариан-ажалай бригадануудай эвенодуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—20, рисей—5, сахарна свеклын—3, наран сасэг—10, клевер, люцерна ба тимофеевскын—5—5 гектарһаа доомо бэшэ;

Нолхозууд ба совхозуудай тариан-ажалай бригадануудай бригадирнуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—60, рисей—20, сахарна свеклын—10, наран сасэг—30, клевер—10, люцерны—15, тимофеевскын—10 гектарһаа доомо бэшэ.

Нолхозуудай түрүүлэгшнэр ба агрономуудыа, совхозуудай отделениеуудай (фермануудай) эрхилэгшнэ, агрономууд, механикууд, тракторна бригадануудай бригадирнууд ба трактористнуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—150, рисей—40, сахарна свеклын—20, наран сасэг—60, клевер—20, люцерны—30, тимофеевскын—20 гектарһаа доомо бэшэ;

Совхозуудай директорнууд, ахалагша агрономууд ба ахалагша механикуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—300, рисей—70, сахарна свеклын—50, наран сасэг—100, клевер—60, люцерны—75, тимофеевскын—60 гектарһаа доомо бэшэ;

МТС-үүдэй участково агрономууд ба участково механикуудыа, тракторна бригадануудай бригадирнууд ба трактористнуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—500, рисей—200, сахарна свеклын—130, наран сасэг—200, клевер—100, люцерны—150, тимофеевскын—100 гектарһаа доомо бэшэ;

МТС-үүдэй директорнууд, ахалагша агрономууд ба ахалагша механикуудыа—шенинсе ба хара тарьяанай—1000, рисей—400, сахарна свеклын—300, наран сасэг—400, клевер—200, люцерны—300, тимофеевскын—200 гектарһаа доомо бэшэ.

МТС-үүдэй директорнууд, ахалагша механикууд, ахалагша агрономууд, участково агрономууд, участково механикууд, тракторна бригадануудай бригадирнууд ба трактористнуудыа:

нүүдэ доро дурсагдаһан усковин-нүүдэ заабол дүүргэхэдэнь түлөө Ажалай Улаан Тугай орденор шагнаха гэлэл:

а). Шагнал хэгдэһэн культурын саада тээ Улгэй талмай дээрэ, эли бұхы ороһото культурануудаар бұхын, мүн тэрэ Улаан хараалагдаһан бусадые культурануудаар тогтоогдһон түсөбтэ ургаса сугауулы дүүргэд байгаа;

б). тарианажалай бұхы түрлэй продукцинуудаар уялгала тушаалагшнууд ба контрактацине, тариашан МТС-эй хүдэлмэриллэн түлөө натуротүдбэрине харьата колхозуудайн бұхы дээрэ дүүргэд байгаа;

в). Харьата колхозуудын эрлэг жэлэйнгэ тариалада хэрэгтэй үрөөр хүсэд хангалдаа байгаа;

г). МТС, участо, бригадааа тариана хүдэлмэриллэн түсөбө дүүргэд байбал, гадна трактористнуудай—тракторна бригадалахы дунда жэлшөнэй үйлдэбэрлэе 25 процентһаа доомо бэшэ үзүүлэд байгаа.

Дооро дурсагдаһан усковиннуудыа дүүргэдэ боллоод байхадэ МТС-үүдэй ба совхозуудай комбайнернуудыа СССР-эй орденууд болон медальнуудаар шагнаха гэлэл:

Комбайнар хурагдаһан ороһото ба тоһото культурануудай комбайнерно тариаш 26 хүдэлмэриллэн үлэр соо хмэ хэмжээнэ баг бэшэр сохор байхадэ гэлэл:

«Коммунар» ба өөрөө абаад С-4 гэжэ комбайнуудаар 5 мянган центер ороһото ба 500 центер культурануудыа хураан сохихоной түлөө, тариашан 6,4 мянган центер ороһото ба 600 центер тоһото культурануудыа «Сталинец—1» ба «Сталинец—6» гэжэ комбайнуудаар хураан сохихоной түлөө Ажалай Улаан Тугай орденор шагнаха.

Ажалшад дельтатхуудай районудай Советүүдэй гүйсэхэ комитетүүдэй түрүүлэгшнэрыа, партин районно комитетүүдэй секретарьнарыа, районудай хүлөө ажалын таһагуудыа даагдаа ба ахалагша агрономуудыа—шагнал хэгдэхэ культураар, мүн бұхы ороһото культурануудаар түсөбтэ ургаса абылыне район соогоо нийтэ дээрэнь 5 процентһаа доомо бэшэр үзүүлэн дүүргэдэ абадалы өөхдөнгөө хүдэлмэриллэн хангалынь Ажалай Улаан Тугай орденор шагнаха.

Бэшэ бусад показателнуудын манай газетын июнийн 2-ой номерто толилогдһон «Ленинэй орден абахын түлөө юу хэхэ хэрэгтэйб?» гэлэн статьягай показателнуудтай тон ади байха юм.

Меньшевиүүд энэ съездэ большевигүүдтэй хамта хэбээдэсэхэаа огто арасажа, Женевэдэ өөхдөнгөө конференци зарлаа бэлэй. Энэ байдалы Ленин тайлбарлахдаа «хоер съезд—хоер парти» гэжэ тайлбарлаа һэн.

Тийн, большевистска съезд меньшевистска конференци хоер нэгэн ади асуудалнуудыа айушан хэлсэбаша, эдэ асуудалнуудаар баталан абаһан шинжлэхбэринуудын тэд онцонууд байна.

Партийн III съезд дээрэ табилан шухалы шухала асуудалын зэбсэгтэ востани тухай асуудал байһан юм. Энэ асуудалаар большевигүүдэй съезд болбол хүдэлмэриллэн Ургэн олонхитануудыа удааруулаһагүй эбсэгжэхэ тухай, дайшалахы буржуануудыа байгуулаха ба зэбсэгтэ востани бэлдэхэаа болон эмхидхэхэ тухай элн тодорхой заабаринуудыа үгэлэн байла.

Харин тийхэдэ меньшевигүүд тэд онц хараа шугамы баримталжа, зэбсэгтэ востани бэлдэхэаа ба эмхидхэхэ хэрэгтэ арид шантаар арасалан юм.

Съезд дээрэ мүн эбшэн хэлсэһэн хорлохы шухала асуудалын сагуурынь революцино правительство тухай асуудал байла.

Эдэ антийн дайса—меньшевиүүд мүн революцида пролетариатай, гегемоние эрлэ таба буруушаажа, тариашантай тариашай сома хэтын ороһото либеральн буржуазитай сома баталхынь дурлалһан юм.

Тийхэдээрэ, контрреволюцино буржуазитай хэлсэ хэлхынь бэлдхалын меньшевистска тактическа хараа шугын хадаа буржуазно-демократическэ революцида хүдэлмэриллэн ба тариашаддэй илангы бэшэ, харин тариашаддэй дийлдэл боллохон байгаа.

Эсэстэ, тус съезд дээрэ мүн нима маягай дайшалахы пролетарска партине байгуулан түлөө хэлсэгдэжэ, партийн III съезд дээрэ баталан абаһан Усговей нэгэдэхэ парграфтай мартовска шайруулы шэнэ ленинскэ айруулаар гаргалын байна, юундэ гэхэдэ мартовска шайруулан партин зоргодо элбэг жэлэ буржуазна этэгээдүүдэй нэгтэрэн ороһото хүнгэдхэдэ байгаа. Тийгэжэ III съезд партийн шэнэ Уставыне баталан абаа. Тэрэнэй нэгэдэхэ парграфын нийгэмдэ хэгдэ байгаа: «Партийн программын үлсн абаһан, материалына зөөри хэрэгтэ нүүлээр партине дэмжэжэ байһан ба тариашаддэй агаһаа нэгэдэ өөрнөгөө худалдээр хэбээдэсэхэ байһан хүн бұхын партин гэлгүн гэжэ тоологдон» (ВНП(б)—революцинууд соо, часть 1, хууд. 52).

В. И. Ленинэй «Демократическэ революцида социал-демократин хоер тактика» гэлэн ном соо наачуар Унгерэнэй дайруулагдаһан гурбадахн съездин тактическа заабаринуудыа хүтэлбэри бэлэн большевигүүдэй парти 1917 оной февраль буржуазно-демократическэ революциин илангы хангаад, тариашаддэй эрлэг түлүүтэ болон соо социалистическэ революцида шалхыг ороһон байба.

С. Бармацурова.

В. Г. Белинскийн наһа бараһанһаа хойшо 100 жэл гүйсэһэнэй ойдо

Агууехэ революционно демократ

☆☆

☆☆☆

☆☆

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Г. БЕЛИНСКИЙ.
Уранзурааша Б. Лебедевэй зураг. (ТАСС-эй фотохроника).

Цэвэн ГАЛСАНОВ

ДҮЛЭТЭ ВИССАРИОН

Мүүн дахбар утан соогтуур
Ураламж дүлэн гарана.
Мини тэрэ сагай дэгүүр
Дүлэт Виссарион харана...

Агуу Россин ерээдүйе
Мээр дэгүүр зүгнэһэн хүн,
Ма ороной уран үгье
Итан үзгөөр минилэһэн хүн
Ирэх-хөрх харасаараа
Манай үзгэһэн шэртэнэ,
Иргэд — шулуун далаараа
Майла үндэрөөр дэгдэнэ.

Ирхис Уелд соёл эрдэмэй
Ирхисаа байһыны уулалжа,
Илүүн охито эрд үгээ
Илан бэлгээрээ задалжа;

Ороной түрүү үзэл бодолнууд
Бүхы газары нэрлэхэ! — гэс.
Арадай үнэн амал тэмсэлүүд
Олоһонһоо түймэр дэгнэхэ! — гэс.
Ороной түрүү уран зохиолой
Омогой шэмэг — Виссарион
Тэрэ үеһэн далан дахбарһаа
Тэмсэлэй замын толоргоон, —
Амисхалайгаа эсэс хүртэр
Дүлэн галаараа дүрөө һэн,
Арадай сүлөө зүгнэ-зүгнэһөөр
Түлэг дундаа мүнөө һэн.

...Мүнөө советскэ сүлөө арадууд
Мүнх дурсаалһын хүндэлнэ,
Шэнэ байдалай гуламта соогууд
Дүлэн галһын ухалһаа.

Агууехэ критик ба патриот

Виссарион Григорьевич Белинский
орой литературна критикэ
тулаһа мүн. Критикэ болбол
ой олонийнһан һанал бодомы
харуулаха тэрэ үеһэн эгээ тээ-
һай аралһ мүн байгаа.

Белинскийн бодолой ёһоор, кри-
тикаа гансал уранзохиолой үг-
шарыне ойгуулаха, уран байхы
хүнд тээһэн хүнэй дүрә хүсэ-
татаха бэш, мүн тэрэһан оло-
һон ажабайдала эрд нүгөөл-
оһонийн хуульжуулхэ ёһотой
м. Тиньмэ дээрһэнэ критик хадаа,
Белинскийн бодолоор, боес мэтэ йа-
йотой болоно. «Би дэлхэй дээрэ
гэһэб... шэнэ прогрессивнэ
мүдэ олонийнһан хууль
жуулаһаа гэһэб» гэжэ
Белинский бодолдоог байгаа.
Манай арадаа хуралдаһан ба тэ-
д агууехэ хүсые хүлэжэ хүрмэжэ
һэн ханга засагы, тэрэһан хара-
дөрмөшдө үзэн адалһан
Белинскийн зоригжуулан, тэрэ-
һаа сохимо критическэ статъя-
на бэшхэдэһэн гууриһын хүтэ-
һааг байгаа.

Энэ зоней өбсөөһүгү дайсанһын
хархис засаг мүн байгаа. I Ни-
шэ захиржа байгаа уйдхарта
дүтэ Белинскийн арад зоние
һэн ба зоримгой, хүсэн түгсэ
һын бүхы арад зондо мэдэгдэжэ
байгаа.

тэй тэмсэхэ хүсэ шадалаа зангидха-
дань тэрэһан критикэһэн тоһ эхэ
туһалдаг байгаа.

Белинскийн бодол амь наһаа
арад зоней эрх сүлөөтэ ажабайда-
лай түлөө ба ханга засагтай тэм-
сэхэ тэмсэдэ дууһын үгэһэн юм.
Ленин—Сталиний партир уури-
жуулан Октябрыска революци боло-
жо, ханга засагыг уналгаһан,
арад эрх ба Россин доторхи бүхы
арад зондо эрх сүлөө үгэб. Одоо-
һон ороной агууехэ демократ В-
елинскийн һанал хүсэлһын бодол-
лоондоо, Эрх сүлөө олоһон бүхы
арадууд 100 гаран жэлэй сааг
тэрэ арадай сүлөөтэ байдалай
түлөө амь наһаа хайрлангуй тэмсэ-
һан Белинскийн мартангуй.

Россин гэгдэ «...Ухаантануудар ба
балиттануудар бусалһан байгаа эдир за-
луу ба хүсөн түгсэ орон мүн», — гэжэ
Белинский 100 гаран жэлэй саала
тэрэ зүб хэлэһэн байгаа. Мүнөө Ка-
ланинградһаа Курьянска олиторгууд
хүртэр, Памирһаа Хойто Мульһэтэ
океан хүртэр нэмжэһэн Советскэ
орон дотор Белинскийн атаархадг
балитэ аша гүшанарһын — советскэ
арад зон шэнэ коммунистическэ об-
щество байгуулаха байхадаа Эрх оро-
нойнгоо агууехэ патриот Белинскийн
нэрые һайһаан һайһаан дурдана.

Г. Нуракина, Улан-Удэн
басагадай № 2 хунда хургуулиһын
багша.

СОВЕТСКЭ ЛИТЕРАТУРЫН ОМГОРХОЛ

Агууехэ революционно демократ,
критик В. Г. Белинскийн унгар-
шагуй хархыны бидэндэ, советскэ
хууль, түрэл дүтэ ба мид хууль-
тай байна. Тэрэһан зохиолнууды
ушжаа байхада гансал унгарһан
зуун жэлэй таниһана, тэрэ үедэ
эрхмн шидэг хуульгүй түхы үзэ-
нэ бэш, мүн баһа хэдэн олон жэл-
нүүдэ сөсөөрмөн ухааһаараа сүмэ-
хэн хаража, бидэндэ, «...бүхы гэгэ-
рэнгү хүн түрэлтнөө хуудын һайн
һайхан үргэлжүүдэ абажа — байха
Россие 1940 ондо хараха зол хуби-
тай аша гүшанарһаа» үлөөһөн за-
һаа заабарнуудыһын һайһаан ху-
лөөһондо. В. Г. Белинскийн шүүмжэ-
хэл-критикын ухашанар тухайда
хэлхэ зуураа «Культура и жизнь»
гэгдэ нигэжэ бэшнэ:
«Белинский хадаа ороной зохиол-
шодто зам харгы заажа үгэһэн байна.
Энэ зам харгыгаар абаһан манай

роной уран литература болбол XIX
зүмжэлэй хоёрдох халхад дэлхэй
дээрэ тон ехэ литература болоһон
байна».
Белинскийн «Гүлэлдэ — элэгһэн
бэшгэ» ба бусад гайхамшгата
зохиолнуудын уранзохиолой ур-
ган хүмүүжэхэ, бөө олохо абадала
үзэн зүб, шууд сэхэ, нюур сахна-
гүй шүүмжэлэлэй ямар ехэ удха-
анартай байһыне өлөөр харуулан.
Советскэ орондо, Ленин—Сталиний
партир хүтэлбэрлэдгэжэ байгаа
орондо литература ба шүүмжэлэл-
критикэ үзэгдөөһүг ургалһаа хүрбэ.
Ленин ба Сталиний идэе өөһадынгэ
ажал дээрэ бата бэхээр баримталһан
советскэ уранзохиолой ба критикүүд
болбол советскэ литературны болше-
вистскэ, партийна самһаа харайруу-
ха һадамгунүүдэй абууһан эрд
хатуу тэмсал дундуур гайхалтай зо-
хиолнууды найруулаба.

В. Г. Белинскийн ажабуула
байһан үеэ саарһан дээрэ нэрэгүй
байһан бурят-монгол арад агууехэ
Октябрыска Революциһын ашаар эрдм
советтой, уран һай сантай, уранзо-
хиолой болоо. Бурят-Монголой уран-
зохиолой һүүлэй жэлүүдэ идэһэн
талаараа хурса, удхаараа тодо шэнэ
тэнэ зохиолнууды бэшһан байна.
Гэбэшье, манай литературын салһа-
даа хүгжэхэ, зүб замаар дэбжэхэ, бө-
өө хүснги, жапс бүхэнэй зохиолнуу-
даар баялг литература болоһын
тулаа партийна принципаһна,
большевистскэ хурса шүүмжэлэл ха-
рэгтэй байна. Энэ үүргы бөөдүүхэ
абадала манай критикүүдэ
В. Г. Белинскийн — революционно
демократ ба агууехэ шүүмжэлэлтн
— сусаһагүй ажал-абуула туһалжа
байна.

Жамсо Тумунов.

АГУУЕХЭ ГЭГЭЭРҮҮЛЭГШЭ

Советскэ арад зон хадаа Белин-
ский тухай һангин дурсаалһыне сээ-
жэдэ наһаа яадаг. Ленин хадаа
Белинскийн Герцен ба Чернышев-
ский хоёртой адли гэгдэжэ, тэдхэр
болбол ороной социал-демократини
урда Уетан мүн гэжэ нэрлэһэн.
1941 оной хүндэ хүтэр дайһан
жэлүүдэй үеэ хүтэр Сталин бол-
бол ороной омгорхол болохо хү-
нүүдэ дурһан хэлэхэдэ, Белинскийн
нэрые түрүү зэргэдэ табин үгүүлэһэн
байна.

Виссарион Григорьевич ажал-
абууһан үргэн дэлгэр. Тэрэ болбол
өөрынгөө бүхы зохиолнууд соо Эрх
орондойнгоо патриот байһаниһе ха-
руулан бэшэдг ба ороной наһын бу-
дун байхыдаа үнэн зүрхлэһэн ом-
горхолдог һэн.

Белинский болбол бүхы түрүү хүн
үргэлтнэ оройлон байха шэнэ
Россие нүдөөрөө хараха аша гүша-
нарһаа эхээр атаархадг байгаа.
Белинскийн үеһэн хүнүүдэй аша
гүшанар болохо бидэндэ хадаа тэрэ-
һан гайхамшгата уршалан хара-
жа хэлэһэн хүсэл зорилтын бөө-
лүүдэгһыне мүнөө хаража байна-
бид. Сөсөн мөргөн Сталиний уд-
ридалгаар советскэ Россин болбол мүн-
өө прогрессивнэ хүн түрэлтнэ
оройлон яваа ба бүхы эрх сүлөө-
дэ дуртай дэлхэйн арадууд өөрын-
гөө бөө даанги байдалыне аршалан
абад, коммунистическэ общество
байгуулаха байһан ороной арадыне һай-
һаан ба дуртайгаар найдан хара-
даг болоо.

1828 ондо Пензенскэ гимназияда
хуржа байхдаа хурганһан эрхмн
шанарнууды харуулан ба лите-
ратурны тоһ һайһаар мэдэгдэ дээрэ-
һын нэгэ млада классата орол хэ-
лэ заажы даалһан байгаа юм.
Тиньгэжэ Белинскийн анха түрүүһи-
хөө хурганһа боложо бүхы эрдм
шадалһаа хуульгэ үгэжэ эхилэ-
һэн. Хожомһи, 1832 ондо Моск-
ско университетһаа гаргалһаа аба-
хадаа, гимназин хурганһа боложо
гэжэ оролдохон байгаа. Тэдхэр кр-
стичествод эсэргүү «Дмитрий Ка-
ланин» гэжэ драмэ бэшһэн Белин-
ский болбол «аууштай» байһан дээр-
һэнэ абтаагүй байһан юм. Тинь-
хэдэн Белинскийн баяшуулай ухи-
буудыне гэртэн хургадаг боложо, тэ-
рэ үедөө «орх хэлэһэн гол грам-
матика» гэжэ научна хуудалһын бөм-
һон юм. Тэрэ хуудалһын 1837 он-
до хэлэлхэһэ гаралһыне, гэгээрэлэй
министерствын хашан хойрот нос-

дой зүгһөө һайһаа абаагүй һэн,
гэбэшье, литература ба педагогич-
ескэ олонийн ажал-абуулаһаа
тон харагтэй ном гэжэ утган аба-
һан байгаа. 1838 ондо С. Т. Аксе-
вовий уралаар Константиновскэ ли-
ститутта орол хэлэ заажэ эхилэ-
байхыдаа, энэ шөнэ хуудалһын ту-
хайһаа: «наагуур харахада, балей
харахадатһыгүи һаа, общество
хоомоо тон аша туһатай хэрэг мүн
гэжэ хэлэдг һэн. Гэбэшье, Москва-
гый үчөөн округ хадаа Белинскийн
залуушууд «мүү» нүлөөтэй бай-
ханаһы айжа, хурганһаар баталаа-
гүй байгаа. Энэ институтһаа гара-
жа олоһонһоо хойшо Белинскийн ху-
рганһаар хуудалһын хуудалһын
тэрэ сагай түрүү педагогуудтай ниг-
тэ ханг барисаатай байжа, педаго-
гическэ ажалалһуудыне хажэ, ли-
тературно-педагогическэ ажал-абуу-
лааа ходооо үргэжэһүүдэхэ ехэ
туһатай болоһон байгаа. Белинский
болбол «хуульжуулаха тухай һанам-
ж» гэгдэн өөрынгөө хуудалһын
туһаа хуудал болбол хүгжэжэ абаһан
хууль гэжэ тэмдэгдэһэн, хуульгэ
наһанай илгээ тоодо абатыне эрх
бэшэ гэжэ тоолоно, хурганһаар
өөрынгөө уялгыне үзэн зүрхлэһэн
хуульгэһыне, тэдхэһэн эрдм сохмо
дэлхэйнүүдхыне ба хүгжүүхыне урла-
һаа «Ходоо тэдхэһэн» (хуульгэ)
дэһэһэ байтга» «Гэгдэһэн хууль-
гадаа, өөһаа үшөө эхээр хууль-
гэһы, тэрэ үгэ һаа, тэдхэһэн таама-
раа ахжаа урдтай ороло».

Белинский болбол педагогиче-
ские асуудалнууд туһаа статьянууды
бэшэ гэжэ тоолоно, хуралһаа
номуудта 500 шаху рецензиһүүдэ
бэшһэн юм. Виссарион Григорьевич
болбол схоластическэ хууль олоһон
номууды эрд хатуулаар ба хайра-
ламгүйгөөр шүүмжэлдэг һэн. Хүр-
ба байһан орол хэлэлхэ холондги
XVIII-дахы зуун жэлэй үеһэн хүн-
хууль хуушарһан классическэ хэ-
лэһе номууд дотороо баримталһа-
һыне — авторнуудыне илангаа хайр-
гүйгөөр шүүмжэлдэг байгаа. Тэрэ
үедэ ороной уан, гэе һайхан хэлэн
дээрэ Крыловтой, Грибоевтой, Пуш-
киной, Лермонтовтой зохиолнууд га-
райлан байгаа. Энэл хэлэн хадаа үнэ-
хөөр орол хэлэн мүн гэжэ Белин-
ский хэлэдг байгаа.

Хуульгэһэн литературын хүгжэһэн
абадала Белинскийн үүргын аша
туһан тон ехэ байна. Белинский
хадаа хуульгэһэн литературын үг
зорилһон ямар ба гэгдэ, тэдхэһэн

сэххэл зүрхэндэ Эрх орондоо хууль-
га бодол түрүүлхэ ба гүшанна бай-
ха абадалһын нэн түрүүндэ гэжэ
тоолоно. Тиньхын тула хуульгэһэн оро-
ндай хуульгэһэн, ороной литерату-
рын эрхмн зохиолнуудтай тэдхэһэн
танилсууһан уялгата байна гэгдэ
һэн. Хуульгэһэн ушналга тухай гэгдэн
өөрынгөө нэгэ тон шулаа статъя
соо ороной прозын ба поэзини хуу-
льгэһэн ушналгада таарамжтай зохиол-
нуудай список таниһан байха юм.
Энэ список соо Крыловтой басниһууд,
Пушкиной ульгэһүүд, Кирш Дани-
ловой сугууһан онтохонүүд бэ
бусад оролоно. Тиньхэ зуура на-
рмическэ үзгөөр хуульжуулаха
хэрэгтэй гэгдэ: «Хаража танилсаха,
хүн түрэлтнэ харһа бэшэ, бүхэ-
дэлхэйн ухашанартай нүгүнүүдээр
хуульгэһэн танилсууһан: гэбэшье,
тэдхэһэн оронойнгоо ба национальн
нүгүнүүдээр, дамжуулан танилсуу-
лаһы. Хуульгэһэн гэгдэһэн, карни-
ууд ба напoleonүүд тухай мэдэ-
ханаар, түрүүһээр гансаһыне Агуу-
ехэ Петр тухай бэшэ, харин III-д
гаар Иван тухайһыне һайса мэдэ-
лэ».

Үнэрөөһэ зуунай 40-дахы жэл-
лэй хоёрдох халхалы статьянууд ба
рецензиһүүд соогоо Белинскийн бо-
лбол тэрэ үедэ гаргалһын хуульгэһэн
номуудай дуралһан тухай хэлэ-
жэ: «хооһон хуульмэ заабарнууд,
инедатэй нүгүнүүд оролоно гэгдэн,
эе хуульгэһэн зорюулаһан расказууд
соо дурһан — худал, хооһон үгэ ном-
лол; тэдхэн сооһа ажабайдал хадаа
һаруу аад, урда талаһаа муулай бо-
лоһон ба хойто талаһаа алынһан
гэгдэ харуулаһандал харуула-
һаа». Белинский болбол хуульгэһэн
литературада реалистическэ, үнэн
байдалыне эрхмн уран һайһаар ха-
руулаһыне тэдхэн соо естествознани,
географи ба илангаа, исторһи
материал орууһан эрхбэшэ гэжэ
заана.

Белинскийн наһа бараһанһаа хой-
шо 100 жэл үнэрһэһэһэн бүхы со-
ветскэ арадай тэмдэгдэгдэһэн да-
дээрэ Крыловтой, Грибоевтой, Пуш-
киной, Лермонтовтой зохиолнууд га-
райлан байгаа. Энэл хэлэн хадаа үнэ-
хөөр орол хэлэн мүн гэжэ Белин-
ский хэлэдг байгаа.

Хуульгэһэн литературын хүгжэһэн
абадала Белинскийн үүргын аша
туһан тон ехэ байна. Белинский
хадаа хуульгэһэн литературын үг
зорилһон ямар ба гэгдэ, тэдхэһэн

Е. Писнунова, БМАСР-эй Вер-
ховно Советэй депутат, Улан-
Удэн педучилищын хурганһаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гончаров Белинскийн «Прын түткэ» гэжэ ромһаа
ушжаа байна.
Уранзурааша Б. Лебедевэй зураг. (ТАСС-эй фотохроника).

Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВ

БЕЛИНСКИЙДЭ

Омг баатар
Ород арадай
Хүбүн боломо түрөөш,
Хатуу бэрхшээл,
Хамаг яларал
Хара баһаһаа үзөөш.
Түрэл оройнгоо
Тулиһан ушары
Урһан зүрхөөр мэдээш.
Зуун жэлэй
Саана, тиньхэдэ
Манай сагта атгээш.
Арад зонийнгоо
Арслан зориг,
Жабхалан һыры таниаш.
Манан гарах
Толотон эрхэ
Одоо нарые харааш.
Сасаран туларха
Сахилгаата аадрые
Хүсэн хүлэһэн ябааш.

Эхэ оройнгоо
Эрхэ жаргалыне
Танин хаража шадааш.
Ухаата шини
Урлаша сахилгаан
Онтотһаа нэрлэс.
Шини хүсэлһэн
Шини дуралһан
Гэрэлтэ үе эрээ.
Зон арадууд
Зол хубила
Зоригой хүсөөр олоо,
Түрлэн оронһи
Түүхэтэ хэрэгүүдэй
Түрэл гуламта болоо.
Алдарт хүнүүдээр
Ардихана нэрлэс
Сталин вождэ дурлаа.
Гайхалһаа хуульгэһэн
Гайхамшгата оёе
Советскэ арадууд утга!

Гэгээрэл ерээ

Ороной агууехэ критик-революцио-
нер, демократ В. Г. Белинский бүхы
Россин дотор гэгээрэл болбосорой
үргэнөөр дэлгэрхэ, орол арадай өө-
рынгөө үгэ ба һанал бодомыне бүхы
дэлхэйдхэлхэ хуульгэһэн хэлхэ гэг-
дэлхэйн хайхан сагай эрхэ байһан-
да гүнзэгүүгөөр элэгдэг байһан юм.
«1940 ондо эрдм болбосорой
дэлхэйн оройлон байха, наука ба ис-
куствода хуули еһо үгэжэ байха бу-
хы гэгээрэнгү хүн түрэлтнөө хүн-
дэһэн һайн хайхан үргэлжүүдэ аба-
жа байха Россие хараха хуульгэһэн
манай аша гүшанарһаа атаарха-
жа байхы» гэжэ В. Г. Белинский
үшөө 1840 ондо хэлэһэн.

Белинскийн энэ үгүүд ба һана-
лын Октябрыска Социалистическэ
Революциһын, советскэ засагай ашаар
манай орондо бодото хэрэг дээрэ бөө-
лүүлэгдэһэн байна. Манай Советскэ
орон дотор наука ба культура үнэ-
хөөрөөр үргэнөөр дэлгэрэ. Манайда
хэдэн олон научна шажалһыны ин-
ститутууд, хэдэн зуугаа дээрэ хуу-
гуулинууд нээгдэнхэй.

Мүнөө манай Бурят-Монгол рес-
публика соо гурбан дээрэ хуугуули

хуудалһына. Нигэжэ Виссарион
Григорьевич Белинскийн аша гүша-
нар болохо бидэ залуу үеһэндэ эрдм
шудалха үргэн эхэ зам нээгдэһэн
байнашүү. Бидэндэ, Доржи Банзаро-
войн нэрэмжэтэ Педагогическэй сгу-
дентнэр эрдмэ хайһаар хуулаха
хуульгэһэн элэгдэг байһан юм.

Манай институт дүрбэн хабхар
уужам эхэ гэгдэ. Эрдм эхэтэй баг-
шанарай каддар хангалданхай. Пе-
дагогическэй лаборатори, библиоте-
ка, хуульгэһэн хамтан байра гэгэ зэр-
гэр гүйсэд хангалданхай.

Манай институтыне хуульгэжэ гара-
шад хуульгэһэн гаража багшала-
хадаа соёл культурыне үргэн арад зо-
ной дунда хурдан түргэнөөр дэлгэ-
рүүдэг гэжэ.

Нигэжэ В. Г. Белинскийн 100 жэ-
лэй саада тээ халуунаар хүсэл ар-
мэлэжэ байһан һанал бодом мүнөө
бодото байдал дээрэ бөөлүүлэгдэ.

Ц. Дугарнимаев,
Бурят-Монголой пединститу-
дай студент, Доржи Банзаро-
войн нэрэмжэтэ стипенди-
абаһа.

Бэлүүлэгдэһэн бодол

В. Г. Белинскийн критикын ажал-
абуула хадаа Эрх оройнгоо ба
арадай интересэй түлөө алба халһан
гэгдэжэ жэлэһэн мүн. Белинский
болбол Россинд эхээр хуульгэһэн, соёл
культура ба эрх сүлөөдэ дуртай
ба тэрэһан түлөө тэмсэдг байһан
юм.

Тэрэ хадаа арад зоней соёл гэгэ-
рэлэй үлэмжэ эхээр дэлгэрхэ үе саг
тухай ходооо наһаа яадаг һэн.

Агууехэ гуманизм ба гэгээрүүлэ-
һын һанал бодол манай орондо
хэрэг дээрэ бөөлүүлэгдэһэн байна.
Культурын ба ухаан бодолой гулам-
та болохо хэдэн зуу манган хууль-
гэһэн, хэдэн олон научна ба куль-
турна өмх-зургаанууд манай оройн
территориё бүрхөөн. Эрх оро-
нойнхай гражданин бүхэн ямарһыне
эрдмэ хуулаха дүрэн эрхэтэй ба

аргатай болоһонхой. Арадай гэг-
ээрэлэй фронт дээрэ хэдэн
зуу манган багшанар хуудалһаа
өөһадынгөө мэрэгжэл шадабери бэ
эрдм болбосоройн арадай үрэ хуу-
гэһыне хурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ
буримһан зорюула. Манай орондо
бүгдөөһонийн уялгата — хуралһаа
абуулаһана. Гансаһан манай Бурят-
Монгол республика соо 565 эхл,
ходоон жэлэй ба дунда хуугуулинууд
хуудалһына.

Эдэ бүгдэ В. Г. Белинскийн ай-
халһаар зүбөөр холо харадаг байһа-
най, тэрэһан һайн хайхан һанал
бодолой бодото хэрэг дээрэ бөөлү-
лэгдэһэнэй гэршэ мүн.

В. Ивченко, Улан-Удэн хү-
бүүдэй №1 хуугуулиһын 10-
дахы классай хуураһа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Г. Белинскийн кружок. Исконско университетэ.
Уранзурааша Б. Лебедевэй зураг. (ТАСС-эй фотохроника).

Советскэ литературын эрхмн һайн замшалууд XIX зуун жэ-
лэй оройн литературын эрхмн замшалуудай, манай агууехэ ре-
волюционно демократууд — Белинский, Добролюбова, Чернышев-
ский, Салтыков-Щедринэй замшалуудай, удаан Пехановай үр-
мэлүүлһэн ба Ленин Сталин хоерой научнаар зохион гаргажа
һилһэн замшалуудай үргэлжлэл мүн». (А. Жданов).

Белинскийн гансахан критик, публицист, литератор бэшэ,
а тэрэһан байһан юм». (И. А. Гончаров).

«Белинскийн эхилдэ, оройн революционно-демократическэ
интеллигенциһын бүхы эрхмн түлөөлэгшэ «сэбэр искусство»,
«искусствын тулаа искусство» гэгдэһэн мэдэгдэггүй байһан ба
арад зондо зорюулагдаһан искусствые, тэрэһан үндэр эхэ идэһэн
болон общественнэ ухашанарыне тунхаглан сонсоходог байгаа».
(А. Жданов).

«Би Белинскийн николаевна үеһэн эгээл гайхамшгата нюу-
руудай нэгдэ тоолоно...» (А. И. Герцен).

Тираж 1000.